

רקע עיוני

פרקים אלה כוללים עניינים רבים. הגננת תשקול אילו מהם הניס בעלי משמעות לילדים שבקבוצתה ותשלם בסיפור היציאה ממצרים.

הנושאים העיקריים בפרקים אלה הם:

א. התגלות ה' למשה והדעתו על המכה העשירית - מכת בכורות - ועל ההכנות הנדרשות מבני ישראל לקראת יציאתם ממצרים (פרק יא, פסוקים א-ח).

ב. דיני פסח מצרים ופסח דורות ומצוות נוספות (פרק יב, פסוקים א-ח, מג, נ, פסוקים א-טז).

ג. השתלשלת העניינים לאחר דברי ה', כולל ההכנות, מכת בכורות והיציאה ממצרים (פרק יב, פסוקים כט-מב).

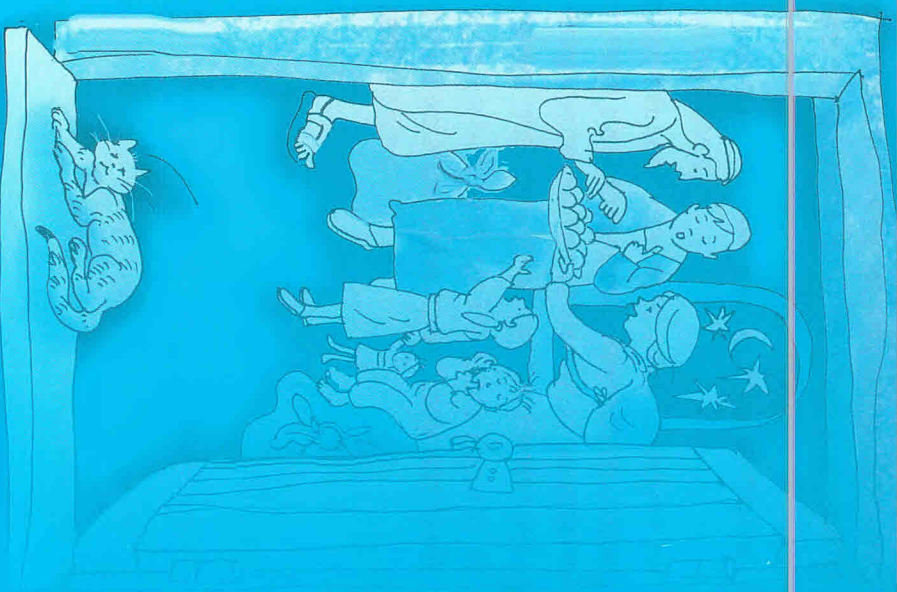
החג נקרא על פי התורה בשם "חג המצות", ואילו המונח "פסח" מציינ את קרבן הפסח או את היום שבו הקרב הקרבן - י"ד בניסן. השימוש במונח "חג הפסח" ככינוי לשבעת ימי החג מקורו בתקופת הח"ל ולא במקרא.

בפרשה זו אנו לומדים את המצוות הראשונות שניתנו לעם ישראל כעם. שכן המצוות שניתנו קודם לכן - פרייה ורבייה, מילה וגיד הנשה - ניתנו לאדם כיחיד ולא לישראל כעם.

מעט מן המצוות המוזכרות ביחידה זו מכוונות לאמון, כלומר לאמן היציאה ממצרים (פסח מצרים), ורופן - לדורות. המצוות המכוונות לדורות הן: קידוש החדש, פסח דורות, הקרבת קרבן הפסח ביום י"ד בניסן, חג המצות שבעת ימים, איסור חמץ ומחמצת, מצוות קידוש הבכור, מצוות "והגדת לבנך" ומצוות תפילין - "והיה לך לאות" (יג, ט). יש להבחין בין המצוות הקשורות בפסח מצרים לאלה הקשורות בפסח דורות, שעם ישראל חויב בהם רק עם היכנסו לארץ ישראל (בני ישראל חגגו את הפסח במדבר בדרכם לארץ ישראל רק פעם אחת. ראו ספר במדבר, פרק ט).

מכת בכורות וההכנות ליציאת מצרים

פרשת בא, פרק יא, פסוק א -
פרק יג, פסוק טז

דוד לספר

בתחילת הסיפור רצוי לחזור ולמנות את המכות. מכת בכורות הייתה המכה הכי קשה מכולן. לאחר מכת חושך ה' התגלה למשה ואמר לו:

“עוד נגזר אחד אביא על פְּרֵעָה וְעַל מִצְרַיִם אֲחֵרִי כִּן יִשְׁלַח אֶתְּךָ מִזֶּה”
פסוק יא, פסוק א

ועוד אמר ה' למשה: “התכוננו ליציאה ממצרים. אמור לבני ישראל ללכת אל שכניהם המצרים ולבקש מהם כלי כסף וכלי זהב, וגם שכל משפחה ומשפחה תכין כבש לקרוב הפסח. כשיכינו את הכבש לקרוב יקחו מהדם שלו וישמו על המזוזה ועל המשקוף של הדלת. זה יהיה לי הסימן שרדת זה גור משפחה חרוגי ישראל ושה לא אכה רחמך בכורות”.

המושג מזוזה משמעותו במקרא כל אחד משני העמודים של מסגרת הדלת שעליהם נשען המשקוף. אפשר לחסביר זאת לילדים, כפי שמונולץ לעשות בכל מקרה שבו המשמעות המקורית של מושג שונה מהוראתו בעברית העכשווית (כגון עזרי מספנות). מה ה' יעשה במכת בכורות? מה זה בכור? מיהו בכור?

השאלה נועדה לבדוק כיצד תופסים הילדים את המושג בכור. המשך הסיפור עשוי להפחית חרדות ולהזכיר לילדים את ההפליה בין המצרים לבני ישראל.

משה הלך אל פרעה ואמר לו: “ה' עומד להרוג כל בכור בארץ מצרים, אבל מבני ישראל אף אחד לא ייפגע. ואחר כך אתה תשלח אותנו מיד ממצרים”. כך אמר משה לפרעה ויצא מבית המלך בחרי-אף, כמעט. אחר כך משה הלך אל בני ישראל והסביר להם מה ה' ציווה וכיצד צריך

ענייני “פסח מצרים” כוללים: שאילת כלי כסף וכלי זהב, אכילת קרבן פסח בחיפזון אישי בביתו (“מתניכם חמורים ונעליכם ברגליכם”), סימון הדם על המשקוף, ליל שימורים ואפיית מצות מומלץ שנושאם אלה יהיו במרכז הסיפור.

ענייני “פסח דורות” כוללים: הקרבת קרבן פסח, אכילת מצות, איסור חמץ, מצות “והגדת לבנך” ואיסור מלאכה ביום הראשון וביום השביעי. מומלץ לא להרחיב בנושאים אלה אלא להזכירם בקצרה בשעת הסיפור. והגנת תוכל להזכירם שוב בשיחות על חג הפסח בכלל ועל ליל הסדר בפרט (ביעור חמץ, הזרוע בקערה כֹּזֵב לקרוב פסח-עוד). אפשר להתחיל לחלק מהנושאים-גם לאחר חופשת הפסח, תוך שילובם בספורי החוויות שהילדים חוו בחג.

מכת בכורות שונה מהמכות האחרות מנכמה בחינות: (1) בשאר המכות מצוין כי הן ארכו זמן מה, ואילו מכה זו הייתה קצרה ביותר. (2) בשאר המכות פרעה לא הוזהר כלל או הוזהר פעם אחת בלבד, ואילו כאן הוא הוזהר פעמיים. (3) משה ואהרן לא לקחו חלק בביצוע מכה זו, שכן היא ניתנה ישירות על ידי ה'. (4) אי-אפשר להסביר את המכה כתופעת טבע או כמחלה, בניגוד לשאר המכות, שאפשר אולי להסבירן. (5) רק במכת בכורות הוטל על בני ישראל לסמן את בתיהם כדי שיביחינו בינם לבין המצרים.

מוצע לא לעסוק בנושאים אלה בגן, אלא לספר בקצרה על מכת בכורות ולהרחיב בהכנות ליציאה ממצרים.

